

موضوعی که نیاز به رأی نماینده دارد، مشخص باشد، این امکان برای مردم محقق خواهد شد که عملکرد وکلای خود را نسبت به شعارهای انتخاباتی شان ارزیابی و آنان را پاسخگو کنند.

ادله لزوم شفافیت آرای نمایندگان مجلس ۱. پاسخ‌گویی نماینده نسبت به مردم مبتنی بر ماهیت نمایندگی مجلس

مشهورترین دیدگاه در خصوص منشأ صلاحیت نمایندگان مجلس و ماهیت این نمایندگی، نظریه نیابت داشتن نمایندگان از سوی مردم است. بر اساس این دیدگاه صلاحیت‌هایی نظیر تقنین و نظارت بالاصاله متعلق به مردم بوده و مردم این صلاحیت‌ها را به نمایندگان سیاسی خود تفویض کرده‌اند و منشأ صلاحیت نمایندگان رأی برآمده از فرآیند انتخابات و نیابت مردم خواهد بود. صاحبان این نظر نیز خود به چند دسته تقسیم و برخی رابطه نماینده مجلس و مردم را عقد وکالت به معنای سنتی و برخی دیگر این رابطه را وکالت به مفهوم نوین آن در حوزه حقوق عمومی می‌دانند (کدخدایی و جواهری طهرانی، ۱۳۹۱: ۴۲-۴۳ به نقل از آرنت، ۱۳۶۱: ۲۲۳). مبتنی بر این اندیشه که برآمده از تفکرات لیبرال دموکراسی است، چون قانون‌گذاری متعلق به مردم بوده است و این اختیار از جانب مردم به نمایندگان تفویض شده است، آگاهی از نحوه رأی‌دهی نمایندگان و شفافیت آن حداقل حقی است که می‌توان برای مردم در نظر گرفت و در بیشتر دموکراسی‌های نوین دنیا شفافیت آرا به عنوان یک اصل پذیرفته شده است. علاوه بر اینکه در بیشتر نظامات حقوقی، نمایندگی پارلمان از مصونیت‌های ویژه برخوردار بوده و نماینده غیرقابل عزل است (در ایران نیز مکانیزمی برای عزل نمایندگان مجلس پیش‌بینی نشده است) و تنها ضمانت اجرای عملکرد نامناسب نماینده عدم انتخاب در انتخابات بعد است و این مستلزم شفافیت عملکرد و به تبع آگاهی شهروندان نسبت به آرا و عملکرد نماینده است. دیدگاه دیگر منشأ ولایی صلاحیت نمایندگان مجلس و تسری شئون ولایی ولی فقیه به نمایندگان است. مبتنی بر منشأ ولایی نمایندگی مجلس برخی معتقدند در هندسه اندیشه ولایت مطلقه فقیه، قانون اساسی به مثابه سندی است

که مبنای انتظام امور و تعیین صلاحیت نهادها در حکومت اسلامی است و با تفیذ این سند از سوی ولی فقیه شئون ولایی ایشان در چارچوب قانون اساسی به سایر ارکان و نهادهای حکومتی تسری پیدا می‌کند و در همین چارچوب ماهیت نمایندگی مجلس شورای اسلامی کارگزاری ولایت فقیه است (کدخدایی و جواهری طهرانی، ۱۳۹۱: ۶۳-۶۱). برخی دیگر معتقدند که مردم موظف هستند ولی فقیه را در تحقق حکومت اسلامی یاری کنند، لذا نمایندگان را وکیل^۲ خود گرفته‌اند (به آنان نیابت داده‌اند) تا در تحقق حکومت اسلامی و اجرای قوانین اسلامی ولی فقیه را یاری کنند. کما اینکه امام علیه السلام فرمودند: «مجلس ملت است که متبلور شده است و تحقق پیدا کرده است در یک جای محدود.» (کعبی و حکیمی، ۱۳۹۳: ۱۳۰-۱۳۲)

در این فرض نیز چه نماینده کارگزار ولی فقیه باشد و چه نایب از سوی مردم برای یاری ولی فقیه در امور مربوط به مجلس (تقنین و نظارت) چون انتخاب وی مطابق قانون اساسی که به تفیذ ولی فقیه رسیده است بر عهده مردم است، به نظر می‌رسد مردم حق دارند که از نحوه عملکرد و به ویژه آرای نماینده خود مطلع شده و با ارزیابی تبعات اقدامات و تصمیمات نماینده، فرد مناسبی را به عنوان کارگزار ولی فقیه انتخاب کنند. همچنین مطابق با نظرات مقام معظم رهبری شفافیت عملکرد مسوولین در مقابل مردم امری الزامی است و از این منظر نیز شفافیت آرای نمایندگان به عنوان کارگزار ولی فقیه، تکلیف تلقی

۹۹ مشهورترین دیدگاه در خصوص منشأ صلاحیت نمایندگان مجلس و ماهیت این نمایندگی، نظریه نیابت داشتن نمایندگان از سوی مردم است. بر اساس این دیدگاه صلاحیت‌هایی نظیر تقنین و نظارت بالاصاله متعلق به مردم بوده و مردم این صلاحیت‌ها را به نمایندگان سیاسی خود تفویض کرده‌اند و منشأ صلاحیت نمایندگان رأی برآمده از فرآیند انتخابات و نیابت مردم خواهد بود. **۶۶**

می‌شود.^۲

دانستن آرای نمایندگان برای مردمی که این نمایندگان را انتخاب کرده‌اند، امکان ارزیابی عملکرد نماینده را فراهم می‌کند. شایان توجه اینکه تا شفافیت آرا وجود نداشته باشد، امکان ارتقای پاسخگویی نمایندگان و شناسایی مصادیق تعارض منافع در پارلمان وجود نخواهد داشت. با شفافیت آرا، نمایندگان مجبور هستند برای آرای خود به افکار عمومی پاسخگو باشند، در نتیجه در رأی‌گیری‌ها عادلانه‌تر شرکت می‌کنند و آرای خود را با دقت بیشتر و با توجه به مباحث کارشناسی و منافع ملی انتخاب می‌کنند.

۲. افزایش مشارکت

بر اساس اصل سوم قانون اساسی دولت جمهوری اسلامی ایران مکلف است همه امکانات خود را برای نیل به اهداف جمهوری اسلامی از طریق ابزارهایی به کار برد. از جمله این ابزار عبارت است از:

«بند ۲. بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌های با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر...»

بند ۸. مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش.»

مهم‌ترین ابزار مشارکت در جمهوری اسلامی مطابق اصل ششم قانون اساسی، اتکا به آرای عمومی و به ویژه برگزاری انتخابات است، ولی صرف برگزاری انتخابات نمی‌تواند مشارکت حقیقی را تضمین کند و مشارکت زمانی کامل می‌شود که انتخاب‌کنندگان در کنار حق انتخاب به اطلاعات مناسب، از جمله عملکرد سابق داوطلبان خود دسترسی داشته باشند. شفافیت آرای نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌تواند به مشارکت حداکثری و مؤثر آحاد جامعه و نخبگان در عرصه سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری بینجامد و همچنین موجبات تسهیل فرایند مدیریت تعارض منافع و کاهش فاصله دولت-ملت را فراهم آورد.

۳. افزایش کارآمدی مجلس و کاهش فساد و لابی‌گری

یکی از مشکلات مجلس کنونی در ایران جدا